

Att forska om kvinnor och män i tjänstemannaarbete TAM-Arkiv och dess möjligheter

	1
Inledning	3
Förord	4
I. Fackligt arbete, organisationer och samarbete.....	5
1. Tjänstemännens organisationer	5
2. Det fackliga arbetets möjligheter och begränsningar	7
3. Internationellt samarbete	7
II. Tjänstemännen i centrum	9
1. Kall, kultur och identitet.....	9
2. Minnesinsamlingen som kunskapskälla	10
3. Tjänstemän i klassamhället.....	11
4. Kropp och kläder	12
III. Fokus på makt	14
1. Yrkens förändringar, professionalisering och status.....	14
2. Manligt – kvinnligt. Genusrelationer i tjänstemännens värld	15
3. Svenskhet och migration	17
4. Konflikter: externa och interna.....	17
IV. Arbetet i centrum – Vår tids frågor	19
1. Solidaritet i nöd och lust.....	19
2. Fokus på det goda arbetet	20
3. Styrning, kontroll och motstånd	21
Avslutning: TAM-Arkiv - besökstider och allmän information	23

Inledning

TAM-Arkiv både förvarar, vårdar och tillhandahåller akademiker- och tjänstemannaorganisationers arkivhandlingar. TAM-Arkiv ska också främja kunskapsutveckling och kunskapsspridning rörande tjänstemän och akademiker och deras sammanslutningar. För att effektivt arbeta med detta har ett vetenskapligt råd verkat inom TAM-Arkiv sedan 1987. Rådets övergripande uppgift är att främja historisk forskning och annan kunskapsutveckling. Rådet stödjer arkivverksamhetens koppling till forskningsvärlden så att arkiven används av forskare. Rådet bidrar till spridning av forskningsresultat, bl.a. genom den egna skriftserien *Tjänstemän & Historia*. Härtill initierar och stimulerar rådet ny forskning på området samt för relevant forskning framåt och öppnar nya perspektiv inom denna forskning. Mot denna bakgrund har TAM-Arkivs forskningsråd glädjen att presentera nedanstående redovisning av tänkbar forskning för framför allt C-uppsatsstudenter på våra universitet och högskolor.

Med denna promemoria som grund hjälper TAM-Arkivs personal forskare och handledare enligt följande:

1. Forskaren eller handledaren kontaktar TAM-Arkivs personal för ett möte.
2. Forskaren eller handledaren får hjälp av TAM-Arkivs personal med att ta fram adekvat källmaterial.
3. Forskaren får fortlöpande hjälp av TAM-Arkivs personal med frågor rörande källor.

Lars-Erik Hansen
VD TAM-Arkiv

Förord

Svensk historisk arbetslivs- och arbetsmarknadsforskning var liksom i många andra länder länge fokuserad på industriarbetare och industrins arbetsvillkor. Under 1970- och 1980-talen var denna dominans påtaglig. I särskilt stor utsträckning var det exportindustrin – i första hand metall och trä – och dess arbetare som uppmärksammades. Det innebar också att den historiska arbetslivs- och arbetsmarknadsforskning visade ett i det närmaste ensidigt intresse för arbetargrupper och industribranscher där män var i klar majoritet. Det fanns emellertid undantag genom studier av textil-, livsmedels- samt glas- och porslinsindustri. En annan slagsida i den tidiga historiska arbetslivs- och arbetsmarknadsforskningen låg i tyngdpunkten på själva tillverkningen och arbetare verksamma inom denna del av industrin. Det innebar att en betydande del av industrins anställda exkluderades från studierna och att intresset direkt riktades mot arbetare anslutna till fackliga organisationer inom LO. De som arbetade inom vad Marx kallar cirkulationssfären, de som teoretiskt konstruerade de produkter som skulle tillverkas och de som fanns i arbetsledande befattningar exkluderades. Genom denna tidiga inriktning på den historiska arbetslivs- och arbetsmarknadsforskningen negligerades också i hög grad offentligt anställda.

Sammantaget innebär det att de grupper som organiserat sig i fackliga organisationer utanför LO rönt ett begränsat intresse. Efter omkring 1990 har emellertid andra grupper börjat uppmärksammas alltmer. Småskol- och folkskollärare, industrins kontorister, arbetsledare, vårdpersonal och poliser tillhör en del av de yrkesgrupper som forskare med historiskt intresse började intressera sig för. Därigenom fick forskare med intresse för arbetsliv och arbetsmarknad i ett historiskt perspektiv upp ögonen för sådant källmaterial som finns till exempel i TAM-Arkiv.

TAM-Arkiv är en arkivinstitution med uppgift att bevara material från tjänstemanna- och akademikerorganisationer, det vill säga i första hand organisationer med anknytning till TCO eller SACO. Det kan röra sig om en mångfald olika typer av material: protokollsböcker, korrespondens, räkenskaper, medlemsmatriklar, rapporter och utredningar av olika slag, fackförbundspress med mera.

Den typ av material som finns bevarat i TAM-Arkiv kan på många olika sätt vara intressant för arbetslivs- och arbetsmarknadsforskare. Man kan arbeta med det slags forskningsfrågor som ofta ställdes under 1980- och 90-talen – fokuserande till exempel facklig formering, fackligt arbete, arbetsprocess och yrkeshistoria. Men man kan också arbeta med ”modernare” frågor kring till exempel konstruktion av genus, klass, etnicitet och generation i olika sammanhang eller på vilket sätt ett kolonialt tänkande kan spåras i olika dokument. Hur har till exempel det som säges vara manliga respektive kvinnliga egenskaper konstruerats i olika sammanhang och vilken betydelse har detta fått för fackliga strategier?

Denna broschyr har en tematisk uppläggning och är tänkt att vägleda och stimulera till användning av material från TAM-Arkiv i nya spännande uppsats- eller forskningsprojekt.

Ann-Kristin Carlström
Mats Greiff
Ulla Rosén

I. Fackligt arbete, organisationer och samarbete

1. Tjänstemännens organisationer

I och med etablerandet av organisationer för parterna på arbetsmarknaden och en ömsesidig acceptans blev förhandlingar mellan dessa möjliga. Först ut var arbetarnas fackliga organisationer, av vilka många slöt sig samman i Landsorganisationen (LO) runt förra sekelskiftet. Tjänstemännens fackliga organisering startade senare, och under 1920-talet etablerades de första varaktiga fackföreningarna och sedermera förbunden. I TAM-Arkiv finns material som belyser organisationernas tillkomst och formering, men även deras verksamhet och förändringsarbete samt samarbete med andra parter på arbetsmarknaden.

En avgörande händelse för historieskrivningen om fackliga organisationer är lagen om föreningsrätt från 1936 och det regelverk som efter 1938 etablerades på den privata delen av den svenska arbetsmarknaden genom Saltsjöbadsavtalet. Möjliga uppsatser under temat Tjänstemännens organisationer kan problematiseras och periodiseras utifrån tiden före och efter 1938.

På TAM-Arkiv finns bevarat material från olika tjänstemannaorganisationer, stora som små och allt från DACO till dagens organisationer inom TCO och SACO. Tjänstemännens organisationer kan studeras på central nivå, förbunds nivå och lokal föreningsnivå. Exempel på frågor som kan ställas är: Hur fortskred tjänstemännens organisering? Hur såg medlemsutvecklingen ut? Hur såg könsfördelningen ut? Vilka frågor har drivits inom den fackliga tjänstemannarörelsen? Hur har frågorna förändrats över tid? Hur har medlemmars deltagande (aktiviteten) i det interna demokratiska systemet (företagsdemokratin) fungerat? Hur har politiska tendenser visat sig i organisationerna? Hur har fackliga organisationer och fusioner mellan olika organisationer skapats? Hur påverkas organisationerna av rationaliseringar?

Historiska utgångspunkter för att studera organisationer kan vara:

- 1) ”Tjänstemannaklassen”
- 2) Arbetsledarna mellan arbetstagarna och arbetsgivaren
- 3) Utvecklingen av tjänstemännens fackliga medvetande
- 4) Tjänstemännen och de politiska partierna
- 5) De svenska tjänstemännen och tjänstemannaorganisationerna i internationell jämförelse

Dessa kategorier återfinns i kommande ämnesavdelningar i denna skrift.

Arkivförslag:¹*Fackförbundet ST:*

Sveriges Kronojägarförbund (nr.304)
 samt flertalet andra arkivbildare inom ST

Läraryrket:

Sveriges Småskolläraryrket / SSLF (nr.350)
 SAF – Sveriges allmänna folkskolläraryrket (nr.404)
 Slöjdlärares Riksförening / SR (nr.440)
 Lunds Folkskolläraryrket (nr.573)
 Städernas Folkskollärares Kongressförbund (nr.577)
 Stockholms Folkskolläraryrket av SAF (nr.592)
 Alfred Dahlins personarkiv (nr.597)

Polisförbundet:

Riksförbundet Svenska Städernas Polismän / RSSP (nr.451)
 Stockholms Poliskonstapelförening (nr.452)
 Nya Polistidningen (nr.453)

TCO:

Otto Nordenskiölds personarkiv (nr.473)
 Ruben Wagnssons personarkiv (nr.536)
 Sture Nordhs personarkiv (nr.563)

Unionen:

Bruktjänstemannaföreningen – SBF (nr.56)
 SIF / LM Ericssons Tjänstemannaklubb

Litteraturförslag:

- Bergstrand, Finn, *Daco 1931-1937, En svensk tjänstemannarörelse växer fram*. Tjänstemän & Historia nr 2, Stockholm 2003.
- Erixon, Lennart (red.), *Den svenska modellens ekonomiska politik. Rehn-Meidnermodellens bakgrund, tillämpning och relevans i det 21:a århundradet*. Stockholm 2003.
- Historia och framtid*, Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF), Stockholm 1995.
- Hjelm, Jonny, *Klämda mellan sköldarna. Sveriges arbetsledare under 1930- och 1940-talen*. Tjänstemän & Historia nr 1, Stockholm 2002.
- Nilsson, Bengt, *Kvinnor i statens tjänst - från biträden till tjänstemän. En aktörsinriktad undersökning av kvinnliga statstjänstemäns organisation, strategier och kamp under 1900-talets första hälft*, Uppsala 1996.
- Nilsson, Tommy, *Från kamratförening till facklig rörelse. De svenska tjänstemännens organisationsutveckling 1900-1980*. Lund 1985.

¹ Nummer inom parentes anger arkivnummer i TAM-Arkivs beståndsregister.

2. Det fackliga arbetets möjligheter och begränsningar

Tjänstemännens organisationer har alltid fått förhålla sig till arbetarnas fackliga organisationer, vilka betraktats som en stark maktfaktor i det svenska samhället. I vissa frågor har intressena sammanfallit och gemensamma strategier har utarbetats. I andra frågor har motsatta åsikter förelegat och egenintressena har bevakats, konflikter har uppstått (se avsnittet om detta: III:4). Problematiseringar utifrån dessa linjer är fullt möjliga att finna svar på i de protokoll, policydokument, rundskrivelser och cirkulär som finns bevarade. Även förbundstidningarna innehåller material som kan besvara sådana frågor. En annan fråga är hur möjligheter och begränsningar påverkat avtal?

Det går att identifiera ett antal områden som med all säkerhet debatterats inom den fackliga rörelsen såväl bland arbetare som bland tjänstemän, som till exempel den tidvis infekterade pensionsfrågan, löntagarfonder, medbestämmande. Inom vissa yrkessektorer har gränsen mellan arbetare och tjänstemän förändrats i och med arbetets förändrade innehåll och organisering. Vissa talar om tjänstemännens proletarisering. Hur har tjänstemannarörelsen sett på att uppgifter som under en period varit typiska för en tjänsteman idag kan utföras av en arbetare?

Arkivförslag:

TCO (nr.3)

Polisförbundet:

Kamraterna Förening för Stockholms Polismän (nr.449)

Fackförbundet ST:

Kvinnliga Telefon tjänstemannaförbundet / KTTTF (nr.198)

Unionen:

SIF (nr.55)

Sveriges Ingenjörer (nr.713):

Svenska Teknologföreningen (STF) (nr.719)

SACO (nr.) (under leverans till TAM)

Litteraturförslag:

Historia och framtid, Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF), Stockholm 1995.

Nilsson, Tommy, *Arbetare eller tjänsteman? Ny teknik och fackliga gränsdragningsproblem i svensk verkstadsindustri*. Lund 1988.

Nilsson, Tommy och Åke Sandberg, *Rörelse över gränser. Tekniks förändring och facklig organisering*. Lund 1988.

3. Internationellt samarbete

Globaliseringsprocesser har pågått under mycket lång tid. Det sägs ofta att de under 1900-talet senare decennier accelererade kraftigt. Stora industriföretag i västvärlden flyttade i allt större utsträckning sin produktion till länder där lönekostnaderna var lägre. Det finns också ett mönster av ökad internationell

arbetsdelning. Sålunda vävdes olika delar av världen in i ett produktions-sammanhang. En till synes enkel vara i affären kan ha sitt ursprung i en mängd olika länder. Globaliseringen har också till viss del bidragit till öppnare gränser och ökad arbetskraftsmigration.

Globaliseringen skapar nya frågor för fackföreningsrörelsen. Sedan början av 1900-talet har den nästan uteslutande arbetat inom nationalstatens ramar. Här har det slutits nationella kollektivavtal och nationella regler för förhandlingsordning har etablerats. Lagstiftningen har också fungerat som om den fackliga kampen har varit en nationell fråga. Internationella samarbetsorgan har existerat, men arbetet i dessa har i hög grad handlat om erfarenhetsutbyte och att lyfta frågor till en politisk nivå.

Hur har detta internationella samarbete tidigare fungerat? Hur intresserad av internationellt arbete har den svenska tjänstemannarörelsen varit? Vilka uttryck har en internationell facklig solidaritet tagit sig? Har det funnits koloniala tendenser i att västvärldens organisationer sagt sig funnit den rätta vägen för framgångsrikt fackligt arbete? I vilken mån har erfarenheter från andra delar av världen tagits till vara? Hur bemöter man de senaste årens tilltagande globalisering? Finns det en gränsöverskridande facklig kamp? Hur förhåller sig svenska kollektivavtal i ett EU-perspektiv?

Arkivförslag:

TCO (nr.3)

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeföreningen (SBF) (nr.45)

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Läraryrket:

Flertalet olika arkivbildare inom förbundet

Unionen:

SIF (nr.55)

Sveriges Ingenjörer (nr.713):

Svenska Teknologföreningen (STF) (nr.719)

Litteraturförslag:

Elvander, Nils och Anita Seim Elvander, *Gränslös samverkan. Fackets svar på företagets internationalisering*, SNS Förlag Stockholm 1995

Greiff, Mats, "Det gränsöverskridande arbetets betydelse. Svenska Handelsarbetareförbundets internationella kontakter fram till andra världskriget". i *Arbetshistoria* 71-72 1994.

Misgeld, Klaus, *Den fackliga europavägen. LO, det internationella samarbetet och Europas enande 1945-1991*, Stockholm 1997.

Sjöländer, Jonas, *Solidaritetsens omvägar : facklig internationalism i den tredje industriella revolutionen - (LM) Ericsson, svenska Metall och Ericssonarbetarna i Colombia 1973-1993*, Växjö 2005.

II. Tjänstemännen i centrum

1. Kall, kultur och identitet

Många yrken som i dag karakteriseras som tjänstemannayrken skapades under 1800-talets senare del, bland annat i samband med det industrikapitalistiska genombrottet, och har sedan vuxit i betydelse i den så kallade välfärdsstaten. Yrken som sjuksköterska, läkare, tandläkare, förskollärare, lärare och så vidare förknippas ofta med välfärdsstaten och dess offentliga sektor. Genusarbetsdelningen inom den offentliga sektorn skapades samtidigt som yrkena tillkom. Särskilt yrken som kom att förknippas med hur kvinnlighet vid denna tid konstruerades betraktades mera som ett kall än som ett yrke. Medel- och överklasskvinnor skulle sysselsättas i arbetsuppgifter som var respektabla och meningsfulla. Att vårda sjuka eller undervisa yngre barn tillhörde den sortens arbetsuppgifter. Dessa yrkeskulturer har långt fram i tiden innehållit element av en kall-tanke. De människor man arbetade med och glädjen av att vara dessa behjälpliga ansågs många gånger vara viktigare än lönen. Insatsen för samhället och människor var i sig självt en belöning.

Andra intressanta aspekter inom detta fält kan ha att göra med yrkesidentiteten i relation till att man tjänar staten och anser sig upprätthålla ett "civiliserat samhälle". Vilken betydelse har detta för yrkeskulturen och synen på "oss själva" inom olika statstjänstemannagrupper? Hur kan man då studera ett yrkes kultur i en förändringsprocess? Till exempel kan man gå in i källmaterialet från relevanta fackliga organisationer och studera bland annat protokoll, korrespondens och fackliga tidskrifter för att undersöka uppfattningen som råder bland fackligt aktiva dels om sig själva, dels om "de andra" Hur avspeglas förväntningar eller en idealbild av facket mot verkligheten?

Arkivförslag:

TCO (nr.3)

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeföreningen (SBF) (nr.45)

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Läraryrket:

Flertalet olika arkivbildare inom förbundet

Svenska Läkaresällskapet (nr.714)

Litteraturförslag:

Bergman, Kjell, *Poliser. Mellan klassförtryck och brottsbekämpning*, Göteborg 1990.

Dufwa, Sune G, *Kön, lön och karriär. Sjuksköterskeyrkets omvandling under 1900-talet*, Växjö 2004.

- Furuhagen, Björn, *Ordning på stan. Polisen i Stockholm 1848-1917*, Eslöv 2004.
- Greiff, Mats, "Kall eller profession? Yrkeskulturer och skapandet av manligt och kvinnligt mellan klient och arbetsköpare", i *Villkor i arbete med människor – en antologi om human servicearbete*, red: Harry Petersson, Vesa Läppänen, Sandra Jönsson & Joakim Tranquist, Stockholm 2006.
- Kvarnström, Lars, *Män i staten. Stationskarlar och brevbärare i statens tjänst, 1897-1937*, Stockholm 1998.
- Tallberg Broman, Ingegerd, *När arbetet var lönen. En kvinnohistorisk studie av barnträdgårdsledarinnan som folkuppfostrare*, Stockholm 1991.

2. Minnesinsamlingen som kunskapskälla

Vid TAM-Arkiv och många kulturhistoriska museer är minnesinsamlingen en metod att söka människors egna formulerade upplevelser och erfarenheter utifrån upprop och frågelistor. På TAM-Arkiv finns en samling med sådana minnen – människors skriftliga självbiografiska berättelser. Femton större eller mindre insamlingar har genomförts sedan arkivets start 1985, i samarbete med olika medlemsförbund och med samarbetspartners inom museivärlden, främst Nordiska museet och Arbetets museum. Minnesmaterialet omfattar texter från skilda yrkesgrupper, som till exempel kommunal- industri-tjänstemän, sekreterare, journalister och lärare. Men det finns också material från insamlingar som vänt sig till andra grupper som arbetslösa, klassresenärer, studerande och fackligt förtroendevalda.

Det finns flera möjligheter att använda detta material i uppsatser. Ett sätt är att välja ett visst material och genom analys skapa en bild av de förhållanden som rådde under en viss tid i en viss grupp utifrån skilda frågeställningar. Ett exempel på detta är etnologen Ella Johanssons avhandling från 1994 som bygger på Nordiska museets undersökning av skogsarbetarminnen. Hon använder minnesmaterialet som empirisk utgångspunkt för att diskutera begreppen maskulinitet och modernitet. Etnologen Bo G Nilssons avhandling analyserar och beskriver de samhälliga villkor som gjorde insamlandet och utgivandet av Nordiska museets arbetarminnen möjligt under efterkrigstiden. Minnena kan också betraktas som en genre av flera och jämföras med andra framställningsformer som till exempel litteratur, dagstidningar, transkriberade intervjuer, personliga erfarenhetsberättelser på Internet. Ett exempel på användandet av flera materialkategorier är etnologen Susanne Nylunds Skogs avhandling om barnafödande i nutid och historia. Ett av kapitlen bygger på en informants brevsvar på Nordiska museets frågelista "Havandeskap och barnsäng" från år 1960.

Arkivförslag:

Läraryrket

Musikläraryrket

Journalistprojektet
 Polismminnesinsamlingen
 Tullminnen
 Dietistminnen

Litteraturförslag:

Johansson, Ella, *Skogarnas fria söner. Maskulinitet och modernitet i norrländskt skogsarbete*. Stockholm 1994.

Nilsson, Bo G, *Folkhemmets arbetarminnen. En undersökning av de historiska och diskursiva villkoren för svenska arbetares levnadsskildringar*, Stockholm 1996.

Nylund Skog, Susanne, *Ambivalenta upplevelser & mångtydiga berättelser. En etnologisk studie av barnafödande*. Stockholm 2002.

3. Tjänstemän i klassamhället

Som en del av samhällsförändringarna under 1900-talet expanderade tjänstemannagrupper som inte hörde hemma vare sig i borgarklassen eller i den traditionella industriarbetarklassen. Detta kunde ibland skapa en vilshenhet i identifikations- eller tillhörighetsfrågor. Medan mycket av samhällsdiskussionen fokuserade arbetarklass och borgerlighet kunde tjänstemän i mellanställning uppfatta det som att de inte hörde hemma någonstans. Vilka politiska och fackliga uttryck tog sig detta? Material från många av dessa tjänstemannayrken – ibland benämnda välfärdsyrken – återfinns i TAM-Arkivs samlingar, ett material som kan användas i uppsatser för ämnen som berör frågor om medelklass och tjänstemän.

När klassbegreppet används analytiskt idag förekommer det sällan fristående, utan används i kombination med andra kategoriseringar som till exempel genus, sexuell orientering, generation och etnicitet. Intresset är också växande för begreppet intersektionalitet, det vill säga hur kategorierna samverkar och påverkar varandra.

Utifrån materialet som förvaras i TAM-Arkiv kan det vara möjligt att finna drag som berättar om en tjänstemannaidentitet i förhållande till andra grupper. Det är möjligt genom att analysera vilka självbilder, självpresentationer och tillskrivna identiteter som återfinns i till exempel minnesinsamlingar eller fackföreningsprotokoll. Självbilder syftar här på ens egna uppfattningar och föreställningar om sig själv som kan friläggas i mer informella sammanhang, medan självpresentationer såsom de till exempel kan förekomma i fackförbundspress eller offentliga tal i medvetna offentliga uppvisningar. Med tillskrivna identiteter menas andras bilder av dem.

Arkivförslag:

Akademikerförbundet SSR (nr.552)

Sveriges Kommunaltjänstemannaförbund (SKTF):

Flertalet arkivbildare inom förbundet

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeföreningen (SBF) (nr.45)

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Stockholms Stads Befattningshavares Förenings Diskussionsklubb (nr.491)

Litteraturförslag:

Ericsson, Tom, Fink, Jörgen & Myhre, Eivind (red), *The Scandinavian Middle Classes 1840-1940*, Oslo 2004.

Eriksson, Arne H., "Privattjänstemännen: utkast till en begreppshistoria", i *Av kärlek till arkiv: festskrift till Erik Norberg*, 2002.

Gerholm, Lena och Tomas Gerholm, *Doktorshatten. En studie forskarutbildningen inom sex discipliner vid Stockholms universitet*. Stockholm 1992.

4. Kropp och kläder

Människors kropp och kläder visar vilka vi är, vilken tid vi lever i och vilken ställning vi har i samhället. Med hjälp av kläder och kroppar skapar vi en egen identitet och tillskriver andra identiteter olika betydelser. Inom arbetslivet finns både fixerade klädstilar som uniformer och klädkoder som förknippas med vissa yrkesgrupper. Genom utseendets estetisering kan samhällets genusmönster både reproduceras och ifrågasättas. Kläder kan användas mer eller mindre medvetet för att kommunicera grupptillhörighet och maskulina eller feminina uttryck. Inom till exempel militären och järnvägen har uniformen varit viktig för att identifiera rang och titel bland personalen. Uniformen är viktig som identitets- och statusskapande medel. Professionell tillhörighet och grad visas ofta i huvudbonader och särskilda tecken. Ett strikt yttre bidrar till respekt. Inom sjukvården har dräkt och klädsel varit kopplad till yrkens olika status. Sjuksköterskans uniform förmedlade också etiska värden och karaktärsdrag som skulle prägla yrkesutövningen. Även övergångar mellan uniform och civila kläder, och de informella klädkodernas förändring, är intressanta studieobjekt i arbetslivet. Det finns olika teorier och metoder att använda för att tolka kropp och kläder. Här kan studenten få hjälp av den litteratur som använts i tidigare forskning framför allt i etnologi, historia, konstvetenskap och cultural studies. Inte sällan har sådan forskning fokuserat på relationer präglade av makt, status, genus och sexualitet. Forskning har t.ex. visat att kvinnliga poliser upplever ett glapp mellan att vara kvinna och polis. I bilder är inte bara kläder intressanta utan också kroppars läge (sittande, stående osv.), deras hållning och gester samt kroppens materialitet. Det gäller både fotografier av enskilda och av grupper. Ibland avslöjar personers placering och kroppsspråk i arrangerade situationer eller gruppbilder (vanliga i fackliga sammanhang och på arbetsplatser) vilka hierarkier som rådde inom kollektivet - eller de demokratiska ideal som propagerades. Det kan också vara givande att fundera över vilka situationer och vilka personer som inte fotograferats, och vilka foton som publicerats i t.ex. ett fackligt organ, och vilka som

ratats av redaktionen.

I TAM-Arkivs samlingar kan kropp och kläder studeras genom fotografier och minnesinsamlingar, men också genom de fackliga diskussioner som förts kring uniformer, deras utseende och betydelse.

Arkivförslag:

Tull-Kust:

Svenska Tullmannaförbundet (STF) (nr.105)

Polisförbundet (nr.106)

Vårdförbundet:

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Fackförbundet ST:

Postverkets Tjänstemannaförbund (PVT) (nr.232)

Litteraturförslag:

Conradson, Birgitta, *Kontorsfolket. En etnologisk studie av livet på kontor*, Stockholm 1988.

Edelman, Birgitta 2002. ”Ja, ni har ju glänsande knappar och sån skit.... I: *Yrkens gränser och gestaltning. Rapport från en konferens på Arbetets museum den 16-17 oktober 2002*. Norrköping: Arbetets museum.

Jacobson, Maja 1998. *Gör kläderna mannen? Om maskulinitet och femininitet i unga mäns bruk av kläder, smycken och dofter*. Stockholm: Carlssons.

Larsson, Marianne 2005. De ser så trevliga ut i sina uniformer. I: *Den feminina textilen. Makt och mönster*, red. Svensson, Birgitta & Louise Waldén. Stockholm: Nordiska museets förlag.

Nordberg, Marie 2005. *Jämställdhetens spjutspets? Manliga arbetstagare i kvinnoyrken, jämställdhet, maskulinitet, femininitet och heteronormativitet*. Göteborg: Arkipelag.

Nordberg, Marie 2002. ”Långa röda naglar, där går väl gränsen i alla fall!” – maskulinitet, estetisering och omsorg i frisöryrket i Sverige och i Turkiet. I: *Yrkens gränser och gestaltning. Rapport från en konferens på Arbetets museum den 16-17 oktober 2002*. Norrköping: Arbetets museum.

Strömberg, Hélen 2002. I de vita rockarnas och gröna skjortornas vardag. Finns det symboler för olika yrkens status i sjukvården? . I: *Yrkens gränser och gestaltning. Rapport från en konferens på Arbetets museum den 16-17 oktober 2002*. Norrköping: Arbetets museum.

Åse, Cecilia 2000. *Makten att se. Om kropp och kvinnlighet i lagens namn*. Malmö: Liber.

Öberg, Lisa 2006. Vår yttre person. Kläder och kropp i sjuksköterskeyrket. I: *Iklädd identitet: Historiska studier av kropp och kläder*, red. Madeleine Hurd, Tom Olsson och Lisa Öberg. Stockholm: Carlssons förlag.

Öberg, Lisa 2002. Syster Svart blir syster Yster. En case-study av yrkeskläders semiotik. I: *Yrkens gränser och gestaltning. Rapport från en kon-*

*ferens på Arbetets museum den 16-17 oktober 2002. Norrköping:
Arbetets museum.*

III. Fokus på makt

1. Yrkens förändringar, professionalisering och status

Hur genomgripande är de förändringar av arbetsliv och samhälle som vi lever med sedan slutet av 1900-talet? De faktorer som brukar tas upp för att förklara omställningarna är det allt snabbare flödet av varor, människor och information till följd av ny teknik och det nya geopolitiska landskap som vuxit fram efter Östeuropas och Sovjets sönderfall. Globaliseringen av marknader och folkomflyttningar till följd av krig är andra förklaringar. Men hur mycket av detta stämmer? Lever inte tankemönster och föreställningar om yrken kvar som en trög struktur i en föränderlig värld? Hur mycket har gamla yrken och yrkestraditioner förändrats och hur många nya har tillskapats? Villkoren för produktion, arbete och utbildning har förändrats och det leder till omvandlingar av yrkesroll och status.

En väg att studera detta är genom begreppet professionalisering som är en särskild inriktning inom arbetslivs- och arbetsmarknadsforskningen. Professionaliseringsbegreppet kan vara användbart vid analys av yrkens skilda statuspositioner i samhället. Inom professionaliseringsforskningen finns olika definitioner av begreppen profession och professionalisering. En vanlig definition av profession är att det handlar om ett yrke med högre utbildning och att professionell betyder till exempel yrkesmässig eller akademiskt utbildad. De yrken som räknas som professionella har också en särskild samhällelig status vilket gör att man studera professionalisering av yrken som en väg till högre anseende och betydelse i samhället. De handlar om olika yrkesgruppers strävan att framhäva sig och nå erkännande och legitimitet. På det sättet kan studier av yrkens professionalisering vara ett sätt att analysera förändringar i samhället. Frågan är också vilka yrken som försvinner och vilka nya som tillkommer; hur yrkesstrukturen förändras över tid går att avläsa i TAM-Arkivs källor. Pedagogik kan studeras utifrån ett statushöjande perspektiv, som i lärararkiv. Sjuksköterskor och barnmorskor kan studeras utifrån en statushöjande professionalisering, där det samtidigt finns ett genusperspektiv.

Olika yrkesgruppers professionaliseringsstrategier kan studeras i många olika slags fackligt material. Vilka krav för tillträde till ett yrke har formulerats, vilket intresse har visats för yrkesutbildningarnas utformning och innehåll, vilka slags utestängningsmekanismer har skapats är frågor som kan ställas. Inte sällan finns det också en genusaspekt invävd i professionaliseringsstrategier. Hur har till exempel underrepresenterat kön behandlats i dessa sammanhang?

Ett annat område varför vissa yrkesgrupper som t.ex. ingenjörerna organiserade sig fackligt senare än andra tjänstemannagrupper?

Arkivförslag:

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeföreningen (SBF) (nr.45)

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Läraryrket:

Slöjdläraryrket / SR (nr.440)

Per Gartells personarkiv (nr.523)

Teaterförbundet TF (nr.282)

Sveriges Ingenjörer (nr.713):

Svenska Teknologföreningen (STF) (nr.719)

Litteraturförslag:

Isacson, Maths och Eva Silven 2004 Yrken i historien och samtiden – reflektioner efter tre konferenser. I: *Yrken, makt och gestaltning. Rapport från en konferens på Arbetets museum den 22-23 oktober 2003.*

Norrköping: Arbetets museum.

Nya tider – nya yrken. En antologi om tjänstemannayrket på 90-talet. 1988.

Stockholm: TCO.

Kampen om yrkesutövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund. 1989. Staffan Selander (red). Lund: Studentlitteratur.

Tjänstemannen. Andra tider – andra yrken. En fotobok. 1989. Stockholm:

TAM.

2. Manligt – kvinnligt. Genusrelationer i tjänstemännens värld

Under andra hälften av 1800-talet började så kallade tjänstemanna- och akademikeryrken tillskapas. Detta skedde inte oberoende av de föreställningar som fanns i samhället om manligt och kvinnligt. De nya yrkena skapades i samklang med sådana föreställningar som att kvinnor var bäst lämpade att vårda och att bedriva omsorg, medan män ansågs vara bättre på systematiskt och vetenskapligt tänkande. Det innebar till exempel att sjuksköterskeyrket och småskolläraryrket ansågs vara förenligt med hur kvinnliga egenskaper brukade konstrueras, medan till exempel läkar- eller ingenjörstryket ansågs stämma väl in med föreställningar om mäns egenskaper. På så sätt skapades tidigt en genusarbetsdelning inom tjänstemanna- och akademikeryrken. Denna genusarbetsdelning är fortfarande tydlig, även om den har förändrats. Sålunda har till exempel vissa yrken – exempelvis industrikontorister, ämneslärare – genomgått en kvantitativ feminisering och skiftat från att ha varit helt dominerade av män till att betraktas som ”kvinnoyrken”. Andra yrken – exempelvis förskollärare och sjuksköterskor – har behållit en kvantitativ dominans av kvinnor. I andra har det till synes skett en utjämning, men i dessa fall är det inte ovanligt att en intern genusarbetsdelning skapats. Hur har män respektive

kvinnor reagerat när underrepresenterat kön börjat komma in i yrket? Har det skapats fackliga eller kulturella utestängningsmekanismer, eller har ”de nya” accepterats fullt ut? Vad har underrepresenterat köns inträde betytt för anknytningen mellan yrket och konstruktionen av manligt respektive kvinnligt? Hur har maktrelationer på arbetsplatsen förändrats med inträdet av underrepresenterat kön? Hur har arbetsgivaren sett på kvinnans intåg och utveckling på arbetsmarknaden? Hur kan facklig manlig och kvinnlig särorganisation studeras?

Fackligt källmaterial från olika nivåer är en fruktbar utgångspunkt för detta slags studier.

Arkivförslag:

TCO (nr.3)

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeföreningen (SBF) (nr.45)

Sveriges Sjuksköterskor (nr.167)

Tull-Kust:

Sveriges Kvinnliga Tulltjänstemannaförening (nr.116)

Polisförbundet:

Kamraterna Förening för Stockholms Polismän (nr.449)

Fackförbundet ST:

Kvinnliga Teleföretagsmannaförbundet / KTTF (nr.198)

Föreningen Kvinnliga Befattningshavare inom Lantmäteristaten / KBL (nr.309)

Föreningen Stockholms, Uppsala och Gotlands läns Kvinnliga Landsfiskaler (nr.312)

Litteraturförslag:

Conradsson, Birgitta, *Kontorsfolket : en etnologisk studie av livet på kontor*, Stockholm 1988.

Greiff, Mats, *Kontoristen –från chefens högra hand till proletär. Proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industrietjänstemän 1840-1950*, Ystad 1992.

Greiff, Mats, ”Arbetsdelning, mekanisering och feminisering. Ernst Nilsson och förändringarna vid Kockums kontor under mellankrigstiden”. i Lars Hansson & Malin Thor (red) *Muntlig Historia*, Lund 2006

Lindgren, Gerd, Försvagade grupp kulturer och genus i organisationen, i Lena Gonäs, Gerd Lindgren & Carina Bildt (red), *Könssegregering i arbetslivet*. Stockholm 2001.

Nilsson, Bengt, *Kvinnor i statens tjänst - från biträden till tjänstemän. En aktörsinriktad undersökning av kvinnliga statstjänstemäns organisering, strategier och kamp under 1900-talets första hälft*, Uppsala 1996.

3. Svenskhet och migration

Invandringen från andra länder till Sverige väcker många olika frågor som berör laddade områden som makt och motstånd, integrering och exkludering, politik och identitet, normer och kultur. Genom TAM-Arkivs samlingar är det möjligt att i olika fackliga dokument studera olika aspekter av migration, som handlar om in- och utvandring till och från Sverige och flyttningar mellan olika delar i Sverige. I minnesinsamlingarna finns sådana personliga upplevelser och erfarenheter beskrivna utifrån arbete, studier och vardagsliv. Vidare kan man studera hur fackförbunden har förhållit sig i dessa frågor. Har formella eller informella gränser satts upp för att stänga ute på grund av etnicitet? Vilken invandrings- och invandrapolitik har tjänstemanna- och akademikerorganisationer fört? I vilken grad har det skett ett samarbete med andra fackliga organisationer?

Andra aspekter har med konstruktionen av nation och svenskhet att göra. Hur har denna konstruktion sett ut under olika tider och vilken betydelse har detta haft i den fackliga formeringen? Vilken betydelse har nationen Sverige och svenskhet på olika sätt tillskrivits betydelse i fackligt arbete? Genom att studera talet om "oss själva" och "de andra" i olika slags dokument kan vi också säga något om fackföreningar relaterat till det svenska och till nation.

Arkivförslag:

SKTF:

Riksförbundet för personer som arbetar med integrationsbefrämjande verksamhet (nr.604)

Litteraturförslag:

Johansson, Christina, *Välkommen till Sverige? Svenska migrationspolitiska diskurser under 1900-talets andra hälft*. Bokbox förlag, 2005.

Johansson, Jesper, "Perspektiv på LO:s integrationsideologi och praktik." *Invandring, invandrare och etniska relationer i Sverige 1945-2005*. Lars Olsson (red.). Växjö University Press. 2005.

Maktens (o)lika förklädnader : kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke, red: Paulina de los Reyes, Irene Molina och Diana Mulinari, Stockholm 2002.

4. Konflikter: externa och interna

Fackliga organisationers historia är en historia om konflikter på olika nivåer, dels gentemot andra intresseorganisationer, dels inom den egna organisationen där olika intressen ibland kan brytas mot varandra.

De externa konflikterna föreligger ofta i relation till olika företag eller arbetsgivaresammanslutningar. Historiskt har det varit vanligt med konflikter kring rätten att organisera sig i fackliga organisationer. Fram till 1936 var det inte ovanligt att företagare på olika sätt trakasserade anställda som valde att organisera sig. Efter att lagen om förenings- och förhandlingssrätt 1936 och

Saltsjöbadsavtalet 1938 fastställde förhandlingsordningen på arbetsmarknaden har konflikterna snarare varit grundade i arbetsmarknadens struktur där köpare och säljare av arbetskraft står mot varandra. Men de kan också ha sin grund i arbetsmiljöfrågor eller frågor kring arbetsprocessens utformning. Under 1950-talet förekom en konflikt mellan TCO och SIF om ATP-frågan samtidigt som det hela tiden förekommit en konkurrens mellan centralorganisationer som TCO och SACO.

En annat slags konflikt kan råda mellan olika fackliga organisationer. Olika tjänstemannaorganisationer har ibland varit oense om vem som ska organisera personal inom vissa branscher eller företag. Likaså kan gränsdragningen mellan vad som kallas tjänstemannaarbete och "arbetares" arbete vara föremål för konflikter.

Andra konflikter kan ha mer intern prägel. Historiskt sett har det inom många fackliga organisationer funnits motsättningar mellan män och kvinnor. Dessa motsättningar accentuerades ofta under 1960-talet med frågan om lika lön för lika arbete. I dessa sammanhang kan det vara intressant att studera vilka egenskaper och uppgifter i samhället som tillskrivits kvinnor respektive män. Hur har till exempel kvinnors lägre och mäns högre löner motiverats från såväl fackligt som arbetsköparehåll? Andra frågor kring löneskillnader och så kallade låglönesatsningar har också under vissa perioder, till exempel i samband med radikala strömningar under 1960-talets slut och 70-talets början.

Frågor kring olika slags konflikter har ofta en central roll i olika slags fackligt material, allt från lokala avdelningsmötesprotokoll till förbundspressen.

Arkivförslag:

TCO (nr.3)

Polisförbundet:

Kamraterna Förening för Stockholms Polismän (nr.449)

Fackförbundet ST:

Kvinnliga Telefonjämsmannaförbundet / KTTTF (nr.198)

Unionen:

SIF (nr.55)

Sveriges Ingenjörer (nr.713):

Svenska Teknologföreningen (STF) (nr.719)

SACO (nr.) (under leverans till TAM)

Litteraturförslag:

Greiff, Mats, *Kontoristen –från chefens högra hand till proletär. Proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industri-tjänstemän 1840-1950*, Ystad 1992.

Historia och framtid. SIF 75 år, Stockholm 1995.

Irlinger, Irma, *TCO och kvinnorna : tidsperioden 1944-1974 : studie av TCOs och SIFs arbetsmarknadspolitik och behandling av principen lika lön för lika arbete*, Uppsala 1990.

- Nilsson, Bengt, *Kvinnor i statens tjänst - från biträden till tjänstemän. En aktörsinriktad undersökning av kvinnliga statstjänstemäns organisering, strategier och kamp under 1900-talets första hälft*, Uppsala 1996.
- Nilsson, Tommy, *Arbetare eller tjänsteman? Ny teknik och fackliga gränsdragningsproblem i svensk verkstadsindustri*, Lund 1988.

IV. Arbetet i centrum – Vår tids frågor

1. Solidaritet i nöd och lust

Är höga sjukskrivningstal och utbrändhet enbart nutida fenomen? Eller har problemet alltid funnits men tagit sig andra uttryck? Vi vet att upprinnelsen till facklig organisering ofta startade som sjuk- och begravningskassor där medel samlade sin för att kunna bistå arbetskamrater solidariskt vid olyckor och andra orsaker till ekonomiskt bortfall. Hur fungerade sådana solidariska åtgärderna bland tjänstemännen? Diskuterades frågor som berörde orsaker till sjukskrivningar och överbelastningar inom den fackliga tjänstemannarörelsen? Kan man se skillnader i accepterade av sjukdom mellan kvinnor och män? Vilka strategier utformades för att möta problem vid sjukdom? Förekom även "Healthy worker effect" bland tjänstemännen? Denna typ av frågor är i högsta grad aktuella idag. Vi vill gärna ha ett historiskt perspektiv för att möjligen kunna lära något av hur problemet hanterades i historisk tid. Ett annat näraliggande område är hur dåtidens människor lade "vardagens pussel" för att få familj, arbete och fritid att gå ihop. Förbundsmaterial på olika nivåer, förbundstidningar kan utgöra underlag för en sådan studie, men dessa frågor är även möjliga att ta som utgångspunkt för en intervjuundersökning eller varför inte för en forskningscirkel.

Arkivförslag:

Vårdförbundet:

Svenska Barnmorskeförbundets Ciconiafond (nr.49)

Barnmorskornas Understöds-kassa ((nr.49)

Barnmorskefonden (nr.49)

Tull-Kust:

Sjötullbevakningens Enskilda Begravningsförening (nr.105)

Extra Ordinarie Tullvaktmästares fond / E.O.T:s fond (nr.329)

Finansförbundet:

Försäkringsbranschens Understöds-kassa / FUK

Polisförbundet:

Stockholmspolisens Änke-och Pupillkassa (nr.450)

Lotsförbundet:

Stockholms Lotsfördelnings Understödsfond (nr.484)

Stockholms Lotsfördelnings Pensionskassa (nr.485)

Understödsföreningen Lotsverkets Personalförenings Begravningskassa (nr.486)

Fackförbundet ST:

Järnvägspersonalens Understödsförenings Begravningskassa (nr.251)

Statstjänstemannaförbundets Ersättningskassa (nr.304)

Understödsföreningen Stockholms Brevbärares Änke-och Pupillkassa (nr.625)

Teaterförbundet TF:

Stiftelsen Höstsol, Gustaf Fredrikssons Minne (nr283)

Understödsföreningen Svenska Teaterförbundets Pensionskassa (nr.296)

Understödsföreningen Svenska Teaterförbundets Sterbhuskassa (nr.297)

Läraryrket:

Stockholms Folkskollärares Sparkasseförening (nr.443)

Örensgårdsfonden (nr.540)

Stockholms Folkskollärares Begravningskassa (nr.576)

Unionen:

Bruktjänstemannafonden (Stiftelsen SBF:s Understödsfond) (nr.204)

Litteraturförslag:

Janlert, Urban, Lindell, Jan och Olson, Per, *Arbete, hälsa och välbefinnande för arbetsledare och tjänstemän i byggnadsbranschen*. Stockholm, Byggförlag 1984.

Johansson, Peter, *Fast i det förflutna: Institutioner och intressen i svensk sjukförsäkringspolitik 1891-1931*, Lund 2003.

Rehn, Torsten, *Tjänstemäns pensionering : en longitudinell studie om hälsa, livstillfredsställelse och inställning till pensioneringen*. Uppsala 1984.

2. Fokus på det goda arbetet

Inom både arbetarnas och tjänstemännens fackliga organisationer har, för utom de arbetsrättsliga frågorna, de stora striderna kretsat kring arbetstid och löner. Först under 1970-talet hamnade frågor om arbetsmiljö i fokus som del av en större allmän samhällsfråga om framförallt naturresurser och hur vi hanterar dessa. Människan sågs då också som en resurs att vårda.

Inom tjänstemännens organisationer har frågor om den fysiska arbetsmiljön inte fått så stort utrymme som bland arbetarna. Hur kan sådana likheter och skillnader förklaras? Tjänstemännen har i regel arbetat långt från farliga maskiner och gifter. Man kan därmed fundera över den psykiska arbetsmiljöns betydelse för upplevd ohälsa. Emellertid vore det intressant att belysa vilka arbetsmiljöfrågor som fokuserades inom tjänstemännens organisationer. Material från och motioner till olika förbundskongresser kan utgöra underlag för studier inriktade mot detta område. Likaså har frågor om fysisk och psykisk arbetsmiljö fått större utrymme i förbundspressen efter 1970. Även denna studie kan utformas med intervjuer eller forskningscirklar

som underlag,

Arkivförslag:

Fackförbundet ST:

Flertalet olika arkivbildare inom ST

Teaterförbundet TF (nr.282)

Litteraturförslag:

Anpassning eller valfrihet? : om tjänstemännens arbetsvillkor. TCO, SCB, Stockholm 1999.

Conradson, Birgitta, *Kontorsfolket. En etnologisk studie av livet på kontor,* Stockholm 1988.

Dahlström, Margareta, *Arbetsorganisation som en arbetsmiljöfråga : tjänstemannayrken i förändring.* Uppsala 1992.

"Så har vi det på jobbet": tjänstemännens arbetsvillkor. TCO. Stockholm 1997.

3. Styrning, kontroll och motstånd

Kampen om makten över arbetet har varit central i den strukturella motsättningen mellan arbete och kapital under 1800- och 1900-talen. Medan företag och myndigheter på olika sätt strävat efter kostandsminimeringar med hjälp av ökad arbetsintensitet och ny teknik har anställda på olika sätt värnat om sin status, ställning i arbetsprocessen och att ha ett trivsamt arbete. Denna motsättning har skapat konflikter i vardagen på kontorsgolvet men också mellan fackliga organisationer och arbetsköpare på såväl lokal som central nivå. I särskilt hög grad har denna typ av frågor uppmärksammats i samband med datoriseringen under andra hälften av 1900-talet. Denna nya teknik genererade frågor kring makten över arbetet på ett mycket tydligare sätt än tidigare.

Denna kamp om arbetsdagen och dess innehåll kan bland annat studeras i minnesinsamlingarna men också i fackförbundspress eller olika slags fackligt källmaterial. Här kan finna vilka strategier företag och myndigheter använt sig av vid införandet av ny arbetsorganisation och ny teknik, men också vilka motståndsstrategier som formats.

Arkivförslag:

Svenska Journalistförbundet (nr.33)

Läraryrket

Musikläraryrket

Journalistprojektet

Polisminnesinsamlingen

Tullmyndigheten

Dietistyrket

Litteraturförslag:

- Braverman, Harry, *Arbete och monopolkapital. Arbetets degradering i det tjugonde århundradet*, Stockholm 1985.
- Garsson, Barbara, *Hela dagen lång. Arbetets värde och människovärdet*, Stockholm 1982.
- Greiff, Mats, *Kontoristen –från chefens högra hand till proletär. Proletarisering, feminisering och facklig organisering bland svenska industrietjänstemän 1840-1950*, Ystad 1992.
- Greiff, Mats, "Från gåspenna till tangentbord": I *Dagsverken. 13 essäer i arbetets historia*, Alf O Johansson, Susanne Lundin, Lars Olsson (red), Lund 1994.
- Lysgaard, Sverre, *Arbeiderkollektivet. En studie i de underordnedes sosiologi*, Oslo 2001.

Avslutning: TAM-Arkiv - besökstider och allmän information

TAM-Arkiv är öppet för alla.

Vid TAM-Arkiv finns alltid en arkivarie på plats som ger service och information. Arkivhandlingar kan beställas fram under arkivets öppettider och framtagning av arkivhandlingar sker (i regel) utan dröjsmål. TAM-Arkivs forskarsal rymmer ett antal forskarplatser och besökare har tillgång till referensbibliotek, databaser, kopieringsutrustning och pentry.

Det är gratis att besöka TAM-Arkiv, att beställa fram och ta del av arkivmaterial samt att använda referensbibliotek och databaser. Kopiering och skanning är däremot inte gratis. Gällande priser återfinns på TAM-Arkivs hemsida: www.tam-arkiv.se

Arkivförteckningar är sökverktyg som används för att finna handlingar (information) i arkiv. På TAM-Arkivs hemsida kan du söka direkt i arkivförteckningarna. Vid första anblicken kan en arkivförteckning framstå som obegriplig. På hemsidan finns en kort informationstext som beskriver hur en arkivförteckning är uppbyggd. Behöver du ytterligare information får du det av TAM:s arkivarier när du besöker TAM-Arkiv.

TAM-Arkiv har s.k. inlåningsrätt, vilket innebär att material från arkiv utanför Stockholm kan lånas in till TAM-Arkiv, i den mån det medges av vederbörande institution. TAM-Arkiv lånar i sin tur (i begränsad omfattning) ut material till institutioner utanför Stockholm som har inlåningsrätt.

Besöksadress:

TAM-Arkiv
Grindstuvägen 48-50
167 33 BROMMA

Tfn. 08-54 54 15 60

e-postadress: tam-arkiv@tam-arkiv.se

Hemsida: www.tam-arkiv.se

Öppettider:

September-maj: mån-fre kl 09.00-16.30

Juni-augusti: mån-tors kl 09.00-16.00, fre kl 09.00-15.00

Lunch 11.30-12.30